

ДУДЧЕНКО Олександра Володимирівна,
студентка 2-го курсу ФЕМ
стац., гр. МЕ-13,
ЯКОВЕНКО Роман Валерійович
кандидат економічних наук

РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

У статті досліджено сутність та напрямки державного регулювання банківського сектору України як складової економічної системи країни.

Постановка проблеми та її актуальність. Ефективна діяльність банківського сектору має значний вплив на соціально-економічний розвиток держави та темпи економічного зростання. Але сьогодні фінансовий сектор України належним чином не виконує свої основні функції: фінансове забезпечення сталого економічного розвитку, накопичення приватних заощаджень та їх спрямування до підприємницького сектору. Викликана війною на сході економічна нестабільність у країні спричинила значне сповільнення активності фінансових установ та ринків України, зменшення кількості діючих банків, зниження довіри до банківського сектору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розробку питань банківського регулювання зробили такі науковці, як: Ю. Ващенко, О. Костюк, В. Міщенко, С. Науменкова, О. Орлюк, М. Суржинський, О. Хаб'юк.

Метою статті є дослідження сутності банківського регулювання та регулювання ринку банківських послуг в Україні.

Виклад основного матеріалу. Специфічними формами управління банківською системою є банківське регулювання й банківський нагляд. Згідно Закону України „Про Національний банк України”, банківське регулювання – одна із функцій Національного банку України, яка полягає у створенні системи норм, що регулюють діяльність банків, визначають загальні принципи банківської діяльності, порядок здійснення банківського нагляду, відповідальність за порушення банківського законодавства.

Під банківським наглядом розуміють систему заходів щодо контролю та активних упорядкованих дій Національного банку України (НБУ), спрямованих на забезпечення дотримання банками й іншими особами, стосовно яких НБУ здійснює наглядову діяльність, законодавства України та встановлених нормативів з метою забезпечення стабільності банківської системи та захисту інтересів вкладників і кредиторів банку.

Під банківським регулюванням розуміють розробку й видання уповноваженими органами на підставі законів нормативно-правових актів, що регламентують види і способи банківської діяльності [1, с. 5].

Банківське регулювання як функція державного управління покликане сприяти забезпеченню:

- стійкості роботи і зміцненню фінансового стану банківської установи;

– орієнтації та стимулюванню діяльності банку в галузі кредитування на виконання пріоритетних завдань розвитку економіки та підвищення добробуту суспільства;

– наукової організації грошового обігу в національному господарстві;

– створенню системи гарантій захисту інтересів вкладників, насамперед фізичних осіб.

Сфера банківських послуг належить до ринків фінансових послуг. До них також входять страхові послуги, інвестиційні послуги, операції з цінними паперами та інші види ринків, що забезпечують обіг фінансових активів. Ефективність регулювання та нагляду значною мірою залежить від того, якою є інституційна структура, наскільки чітко визначено завдання органів регулювання та нагляду, наскільки добре їх розуміють і підтримують органи, що розробляють політику держави в банківській сфері та несуть відповідальність за її реалізацію [1, с. 7].

Метою державного регулювання ринків фінансових послуг в Україні є:

1) проведення єдиної та ефективної державної політики у сфері фінансових послуг;

2) захист інтересів споживачів фінансових послуг;

3) створення сприятливих умов для розвитку та функціонування ринків фінансових послуг;

4) створення умов для ефективного мобілізації й розміщення фінансових ресурсів учасниками ринків фінансових послуг з урахуванням інтересів суспільства;

5) забезпечення рівних можливостей для доступу до ринків фінансових послуг та захисту прав їх учасників;

6) додержання учасниками ринків фінансових послуг вимог законодавства;

7) запобігання монополізації та створення умов розвитку добросовісної конкуренції на ринках фінансових послуг;

8) контроль за прозорістю та відкритістю ринків фінансових послуг;

9) сприяння інтеграції в європейський і світовий ринки фінансових послуг [1, с. 6].

На сьогодні в багатьох країнах світу, в тому числі в Україні, переважає так звана „секторна”, трирівнева модель регулювання та нагляду за фінансовим сектором. Відповідно до цієї моделі, до компетенції НБУ належить регулювання та нагляд за банківськими установами. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, здійснює регулювання та нагляд за небанківськими фінансовими установами, а Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку – за ринком цінних паперів.

Так, головною метою банківського регулювання та нагляду є безпека й фінансова стабільність банківської системи, захист інтересів вкладників і кредиторів. НБУ здійснює регулювання діяльності спеціалізованих банків через економічні нормативи й нормативно-правове забезпечення

здійснюваних цими банками операцій. Проте, для забезпечення стабільності роботи банків та збереження довіри до банківської системи держави необхідні не лише своєчасні та ефективні дії основного регулятора фінансових ринків – центрального банку, але й виважена та скоординована діяльність різних гілок влади, в першу чергу виконавчої [2].

З метою захисту інтересів вкладників і кредиторів та забезпечення фінансової надійності банків НБУ, відповідно до визначеного ним порядку, встановлює для них обов'язкові економічні нормативи. Ці нормативи мають забезпечувати здійснення контролю за ризиками, пов'язаними з капіталом, ліквідністю, наданням кредитів, інвестиціями капіталу, а також за відсотковим і валютним ризиком [3].

Сьогодні головними аргументами на користь регулювання банківської сфери виступають необхідність забезпечення стабільності та високого рівня розвитку економіки, на які значний вплив має банківський сектор. Банки виконують важливі для національної економіки функції [4, с. 38]. За допомогою банків забезпечується грошовий обіг, вони мають величезний вплив на стабільність грошової одиниці. Основними загрозами стабільному рівню економічного розвитку, що притаманні банківській діяльності, є:

- системні ризики (існують у кожній ринковій банківській системі в більшому або меншому розмірі);
- підвищені ризики, які є результатом зловживання капіталом вкладників з боку менеджменту та власників банку;
- „моральні ризики”, як частина проблеми асиметричної інформації, внаслідок яких вкладник не може проконтролювати правомірне використання його депозитів банком.

Для вимірювання безпеки й надійності банку застосовують два підходи „camel” та 5-Cs. У рейтинговій системі „camel” кожна літера позначає одну із шести компонентів стану банку: достатність капіталу, якість активів, управління, доходність, ліквідність і чутливість до ринкового ризику. При підході 5-Cs розглядається кредитна активність банку та оцінювання якості кредитів, виданих банком, на основі оцінювання надійності позичальника. 5-Cs включає:

- місткість – здатність позичальника щодо виплати, у тому числі джерела виплати позичальника та відношення суми доходу до боргу;
- забезпечення – забезпеченість кредиту;
- стан – це стосується стану позичальника (перспективи ведення бізнесу, майбутні платежі);
- капітал – активи заявника (будинки, автомобіль, заощадження) мінус зобов'язання. Якщо зобов'язання переважають активи, у позичальника можуть виникнути труднощі з погашенням кредиту;
- характер – вимірює платоспроможність позичальника, враховуючи історію його платежів та звіти по кредитах в інших кредиторів [5].

Проаналізуємо стан банківської системи України. Станом на 01.02.2015 р. в Україні діють 155 банків, з них: 50 банків з іноземним

капіталом; 19 зі 100% іноземним капіталом; 1 банк у стані реорганізації; 17 банків з тимчасовою адміністрацією; 33 банки знаходяться в стані ліквідації.

Активи банків України станом на 01.02 склали 1306,1 млрд. грн. (на 01.01.15 – 1313,8 млрд. грн.). З 01.01 вони знизились на 7,6 млрд. грн., або на 0,6%. Загальні активи (не скориговані на резерви під активні операції) станом на 01.02 склали 1518,3 млрд. грн. (на 01.01.15 – 1520,8 млрд. грн.). З 01.01 знизились на 2,4 млрд. грн., або на 0,2%.

Кредити надані станом на 01.02:

- фізичним особам знизились у порівнянні із 01.01 на 0,5%, або на 968 млн. грн. до 178,0 млрд. грн.;

- юридичним особам знизились порівняно із 01.01 на 0,6%, або на 4 876 млн. грн. до 797,7 млрд. грн.

Кредити в національній валюті зменшилися на 0,6% – до 539,9 млрд. грн.:

- юридичних осіб – на 0,4% – до 434,2 млрд. грн.;

- фізичних осіб – на 1,2% – до 105,7 млрд. грн.

Кредити в іноземній валюті скоротилися на 1,9% – до 29,4 млрд. дол. США (у доларовому еквіваленті):

- юридичних осіб – на 2,1% – до 23,2 млрд. дол. США;

- фізичних осіб – на 1,1% – до 6,3 млрд. дол. США.

Доходи банків за січень 2015 року зросли на 16,9% до 19,9 млрд. грн. порівняно з 2013 роком [6].

Європейський досвід переконує нас у доцільності ґрунтовного вивчення можливості створення єдиного органу нагляду, до компетенції якого входив би нагляд за діяльністю фінансових установ різних секторів фінансової системи – банків, кредитних спілок, страхових компаній, пенсійних фондів, інвестиційних компаній.

Що стосується банківського нагляду, то Національним банком України налагоджена система щоденного контролю показників діяльності комерційних банків, є певна практика взаємовідносин між банківським сектором і регулятором – Національного банку України, створено належну матеріально-технічну базу, є необхідний штат професійних працівників у системі Національного банку України [7]. Тобто створено всі необхідні передумови і можливості для здійснення ефективного нагляду за банківським сектором. Враховуючи досвід державного регулювання і нагляду за діяльністю інститутів кредитної системи в Україні, доцільною є розробка та поетапна реалізація заходів щодо створення єдиного органу регулювання і нагляду на базі діючої системи регулювання та нагляду Національного банку України. Питання вдосконалення системи регулювання і нагляду в напрямку створення банківської системи регулювання і нагляду за діяльністю фінансових посередників є актуальним, проте змінювати систему організації банківського нагляду на теперішньому етапі, на наш погляд, – справа доволі ризикована і може призвести до негативних наслідків.

Висновки. Проаналізувавши стан банківської системи на початку 2015 року, ми можемо зробити висновок, що банківський сектор України

зазнав втрат: зменшилася кількість діючих банків до 155; знизились банківські активи – на 0,6%; кредити надані фізичним та юридичним особам зменшились на 0,5–0,6%. Але незважаючи на це, доходи українських банків зросли на 16,9%.

У нашій країні триває процес формування механізмів системи державного нагляду й регулювання, який необхідно наблизити до європейської практики, а саме передати окремі функції нагляду Фонду гарантування депозитів. Крім того, необхідно вдосконалювати правову базу щодо механізмів регулювання та діяльності комерційних банків.

Список використаних джерел

1. Науменкова С. Системи регулювання ринків фінансових послуг зарубіжних країн : навч. посіб. / С. Науменкова, В. Міщенко. – К. : Центр наукових досліджень НБУ: Університет банківської справи НБУ, 2010. – 170 с.
2. Про банки і банківську діяльність : Закон України за станом на 27.03.2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.
3. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
4. Хаб'юк О. Банківське регулювання та нагляд через призму рекомендацій Базельського комітету : монографія / О. Хаб'юк. – Івано-Франківськ : ОППЮ ; Снятин : ПрутПринт, 2008. – 260 с.
5. Banking Supervision&Regulation [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.federalreserveeducation.org/about-thefed/structure-andfunctions/banking-supervision/>.
6. Банківський сектор України. Станом на 01.01.2015 та динаміка за 2014 рік / Banking sector of Ukraine. On 01.01.2015 and dynamics in 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.slideshare.net/in4_marketing/bsu-gr-201501.
7. Про регулювання Національним банком України ліквідності банків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>.